

SASTAMALAN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Sastamalan kaupunki 5/2019

Sisällys

1.	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat	3
1.1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus	3
1.2	Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	4
1.3	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.....	5
2.	Varhaiskasvatuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet Sastamalassa.....	7
2.1	Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	7
2.2	Varhaiskasvatuksen toimintamuodot	9
2.3	Varhaiskasvatus osana uudistuvaa kasvuympäristöä tulevaisuuden tekijöille.....	10
2.4	Arvoperusta	11
2.5	Oppimiskäsitys	12
2.6	Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	13
2.7	Laaja-alainen osaaminen	13
2.7.1	Ajattelu ja oppiminen.....	14
2.7.2	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu.....	15
2.7.3	Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	15
2.7.4	Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen.....	16
2.7.5	Osallistuminen ja vaikuttaminen.....	16
3.	Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.....	17
3.1	Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet	18
3.2	Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	22
3.3	Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	23
4.	Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen.....	26
4.1	Pedagogisen toiminnan viitekehys	26
4.2	Pedagoginen dokumentointi	27
4.3	Monipuoliset työtavat.....	27
4.4	Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	28

4.5	Oppimisen alueet	29
4.6	Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	39
5.	Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki	41
5.1	Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	41
5.2	Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana	42
5.3	Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	43
5.4	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	45
6.	Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus	47
7.	Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	48
7.1	Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	48
	Paikallisesti sovitut arviointikäytännöt	48

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustalain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava

määräys.

1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti kaikissa varhaiskasvatuksen yksiköissä. Suunnitelman laatimisessa on otettu huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevaa arviointitietoa ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa on otettu huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- seutukunnallinen kotoutumissuunnitelma
- kestävän kehityksen malli
- muut Sastamalan kaupungin tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset

Sastamalassa paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomen kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten. Suunnitelma pohjautuu valtakunnallisiin perusteisiin ja sisältää paikalliset täydennykset. Varhaiskasvatussuunnitelman asioiden käsittelyssä noudatetaan perusteiden rakennetta ja käsittelyjärjestystä. Suunnitelma on sähköisenä kaupungin kotisivuilla.

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteisenä kaikille kaupungin varhaiskasvatuksen toimintamuodoille. Kaupungin yksityiset palveluntuottajat noudattavat paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa sellaisenaan tai vaihtoehtoisesti palvelun tuottaja tuo oman suunnitelmansa ja/tai tarkennukset paikalliseen suunnitelmaan sivistyslautakunnan hyväksyttäväksi.

Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnan yhteydessä on huomioitu Sastamalan muut lasta ja perhettä koskevat paikallisella tasolla tehdyt suunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman

perusteissa ja paikallisessa suunnitelmassa on rakennettu jatkumoa varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen sekä perusopetuksen opetussuunnitelmien välille. Henkilöstö on osallistunut erilaisiin varhaiskasvatussuunnitelmaa koskeviin koulutuksiin. Kaikissa yksiköissä käytettiin 2–3 lauantaipäivää varhaiskasvatussuunnitelman työstämiseen. Lapset ja vanhemmat kutsuttiin VASU iltoihin, joissa toiminnan kautta tuotiin varhaiskasvatussuunnitelmaa esille ja kerättiin lasten ja vanhempien ajatuksia suunnitelmasta.

Varhaiskasvatuksen paikallinen arviointi esitetään pääpiirteissään luvun 7 yhteydessä.

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuslaki turvaa lapselle oikeuden saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi Sastamalassa jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä huoltajien kanssa. Lapsen mielipide ja toiveet selvitetään havainnoimalla, dokumentoimalla ja keskustellen. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelman toteutumista arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja toteutumisen arvioinnista päiväkodeissa vastaa henkilö, jolla on varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus. Perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä käytetään varhaiskasvatuksen aluejohtajan asiantuntijuutta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnan yhteydessä huoltajille kerrotaan tiedon siirtämisen tärkeydestä. Samalla pyydetään kirjallinen lupa tiedonsiirtoon.

Sastamalassa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan Opetushallituksen mallilomakkeelle, jota tarvittaessa muokataan paikallisesti sopivaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tuen

näkökulmasta käsitellään paikallisen suunnitelman luvussa 5 ja arvioinnin ja kehittämisen näkökulmasta luvussa 7.

Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma. Varhaiskasvatuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sastamalan varhaiskasvatuksessa on käytössä oma lomake lapsen lyhytaikaiseen lääkehoitoon.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet Sastamalassa

Varhaiskasvatus edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla.

Kunta voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja yksityisiltä palveluntuottajilta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Yksityisen palvelun järjestäjän ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto.

Sastamalassa päätöksen tarjottavista varhaiskasvatusmuodoista tekee sivistyslautakunta kaupunginvaltuuston myöntämän määrärahan puitteissa. Sastamalassa varhaiskasvatusta toteutetaan päiväkotitoimintana ja perhepäivähoitona. Kaupungin varhaiskasvatuksen vaihtoehtona perheelle voidaan tarjota palveluseteliä yksityiselle palveluntuottajalle, perhe voi valita yksityisen palvelun, jota kaupunki valvoo, tai kotihoidon.

Sastamalassa varhaiskasvatusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Kunnan käytettävissä tulee olla varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajien palveluja.

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle tarjotaan täysipainoista ravintoa. Ruokailu järjestetään tarkoituksenmukaisesti ja ohjatusti. Varhaiskasvatus on

uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Turvallisuuden edistäminen on suunnitelmallista ja riskikartoitukset tehdään säännöllisesti.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot Sastamalassa ovat päiväkotitoiminta ja perhepäivähoito. Sastamalan varhaiskasvatus jakaantuu neljälle alueelle: etelä, keskusta, länsi ja pohjoinen. Päivähoitoyksiköt löytyvät luetteloituna Sastamalan kaupungin nettisivuilta. (www.sastamala.fi)

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäivähoitajan kodissa tai ryhmäperhepäiväkodissa. Kodeissa työskentelevät perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä varhaiskasvatuksesta. Perhepäivähoidon johtaminen tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa otetaan huomioon henkilöstön mitoitus ja ryhmien enimmäiskokoon liittyvät säännökset. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara; kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät että ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja varhaiskasvatuksen opettajien sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajien pedagogista vastuuta. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä.

Esiopetusikäisellä lapsella on mahdollisuus osallistua esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen lapsen esiopetuspaikassa. Vuorohoitoa järjestetään Keskustan ja Häijään päiväkodeissa. Vuorohoito on tarkoitettu lapsille, joiden hoidon tarve johtuu molempien huoltajien vuorotyöstä tai ammatillisesta

opiskelusta. Ympäri vuorokautista vuorohoitoa järjestetään Häijään päiväkodissa ja vuorohoitoa klo 5.00–23.00 välillä Keskustan päiväkodissa. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä huomioidaan pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Varhaiserityiskasvatuksen ohjausryhmä koordinoi koko kunnan varhaiserityiskasvatuspalveluita. Varhaiserityiskasvatuksen tuki ja konsultaatioapu käytännön varhaiskasvatustyössä on tärkeä yhteistyömuoto. Varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä omissa yksiköissään, yksiköiden välillä ja myös laajemmin erilaisissa työryhmissä ja tiimeissä. Yhteistyö toteutuu esimerkiksi yhteisten tapahtumien, tilojen käytön ja sisäisen kouluttamisen kautta. Varhaiskasvatuksen supistetun ajan toiminnan (mm. kesäpäivystys) ja perhepäivähoidon varahoidon järjestäminen edellyttävät tiivistä yhteistyötä eri toimintamuotojen kesken.

2.3 Varhaiskasvatus osana uudistuvaa kasvuympäristöä tulevaisuuden tekijöille

Sastamalan kaupungin strategiassa on yhtenä tavoitteena *Uudistuva kasvu ympäristö tulevaisuuden tekijöille*. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Haluamme tarjota lapsille hyvän elämän eväät kasvua, kehitystä ja luovuutta tukevilla kasvat- ja opetuspalveluilla, jotka ovat osa kaupungin perhepalveluverkostoa. Muokkaamme toimintaamme ja oppimisympäristöämme aktiivisesti siten, että se tukee lasten kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatus, esiopetus osana varhaiskasvatusta ja perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän jatkumon.

Varhaiskasvatuksessa luodaan sellaiset yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä hyödynnetään varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrosta noudatetaan Sastamalan varhaiskasvatuksen *Tiedonsiirto ja arkistointi* –ohjeistusta.

Varhaiskasvatuksen aloittamisessa on tärkeää vanhemman ja lapsen yhteinen tutustumisaika varhaiskasvatussyksikössä. Kun perhe on saanut päätöksen varhaiskasvatuspaikasta, huoltajat ottavat

yhteyttä ja sopivat tutustumisesta varhaiskasvatussyksikköön. Huoltajat ja lapsi tekevät tutustumiskäyntejä ennen varsinaista varhaiskasvatuksen alkua 1–3 kertaa tarpeen mukaan. Ensimmäisissä tapaamisissa keskustellaan varhaiskasvatukseen liittyvistä toiveista ja kodin ja varhaiskasvatussyksikön käytänteistä. Varhaiskasvatuksen alkaessa sovitaan lapsen yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta. Suunnitelmaan kirjataan lapsen kokonaisvaltaista kasvua tukevat tavoitteet yhdessä huoltajien kanssa.

Tilanteessa, jossa *varhaiskasvatusryhmä tai varhaiskasvatussyksikkö vaihtuu*, joskus kesken toimintakaudenkin, lapselle järjestetään mahdollisuus tutustua uuteen ryhmään. Tällaiset siirrot tehdään aina neuvotellen ja keskustellen huoltajien kanssa, niin että lapsen etu huomioidaan. Tarvittaessa järjestetään siirtopalaveri. Yhteneväinen toimintakulttuuri sekä arvoperusta helpottavat ryhmästä ja yksiköstä toiseen siirtymistä.

Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen siirtymisvaiheessa lapsi ja huoltajat tutustuvat esiopetuspaikkaan keväällä tai alkukesästä. Esiopetussyksiköt kutsuvat lapsen huoltajineen tutustumispäivään tai -iltaan yksikkökohtaisesti. Esiopetukseen siirtyvälle lapselle täytetään tiedonsiirtolomake yhdessä huoltajien kanssa. Lomake toimitetaan lapsen esiopetuspaikkaan. Varhaiskasvatussuunnitelma arkistoidaan *Tiedonsiirto ja arkistointi* –ohjeistuksen mukaisesti. Tehostetun ja erityisen tuen lapsista vain pedagoginen arvio tai selvitys siirtyy tulevaan esiopetuspaikkaan ja kevään palaverissa tieto siirtyy huoltajien läsnä ollessa.

Esiopetuksesta perusopetukseen siirtyminen on kuvattu Sastamalan kaupungin esiopetussuunnitelmassa. Tästä nivelvaiheesta on olemassa selkeät käytänteet koko Sastamalassa ja *Tiedonsiirto ja arkistointi* –ohjeistus ohjeistaa myös tämän nivelvaiheen tiedonsiirtoa.

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatuksemme arvojen taustalla ovat Sastamalan kaupungin strategiassa (2020) mainitut arvot: *rohkea realismi, osaava uudistuminen, yhteistyön voima, elinvoimaisuus ja asukkaiden hyvinvointi*.

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksen keskeisiä arvoja ovat turvallisuus, osallisuus, yhteisöllisyys, rohkeus ja kestävä kehitys. Näiden arvojen mukaan toimiessamme takaamme jokaiselle lapselle turvallisen kasvun ja opin polun. Pedagoginen ajattelumme perustuu lapsen

vahvuuksien huomioimiseen ja hyvän itsetunnon tukemiseen kaikessa toiminnassamme. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsen itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas sellaisena kuin hän on.

Avoin ja kunnioittava suhtautuminen kaikkiin perheisiin sekä perheiden erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkemysksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja kasvatuksen perusta. Henkilöstön ja huoltajien säännöllinen yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Perheiden kokonaisvaltainen hyvinvointi on osa arvoperustaamme ja toimiminen perhepalveluverkostossa on osa tätä hyvinvoinnin tukemista.

Varhaiskasvatuksen tehtävä on myös ohjata lasta terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Perhepalveluverkoston Terve ja liikkuva Sastamala -malli tukee tätä tavoitetta. Kestävän elämäntavan periaatteita varhaiskasvatuksessa vahvistetaan ja noudatetaan Sastamalan varhaiskasvatuksen Kestävän kehityksen suunnitelman mukaisesti eri yksiköissä.

2.5 Oppimiskäsitys

Oppiminen perustuu lapsen aiempaan tietoon ja oppimiskokemuksiin. On hyvä muistaa, että lapsella on historia jo ennen varhaiskasvatuspalveluiden piiriin siirtymistä. Oppiminen on sidoksissa siihen ympäristöön, kulttuuriin ja aikaan, jossa lapsi elää ja toimii. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Oppimista tapahtuu paljon arjen tilanteissa ja niillä on tärkeä pedagoginen merkitys. Sastamalan varhaiskasvatuksessa painotetaan leikin merkitystä oppimisessa.

Lapsi rakentaa tietoa osana yhteisöä, yksin ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Lasten keskinäinen vuorovaikutus ja vertaissuhteiden merkitys ovat oppimisessa merkittäviä. Vuorovaikutuksessa toimiessaan lapsi saa harjoitella erilaisia taitoja oman kehitystasonsa mukaisesti. Lapsi tarvitsee aikaa harjoitella ja kokea. Lasten keskinäisten vertaissuhteiden ohella merkityksellistä on lapsen ja kasvattajan vuorovaikutus.

Ilon kautta oppiminen. Positiivinen oppimisympäristö ja ilo edistävät lapsen hyvinvointia, kehitystä ja oppimista. Lapsille otollisen oppimisympäristön luomisessa pienryhmätöiminnalla on tärkeä rooli. Pienryhmässä lasten ja aikuisen vuorovaikutus on läheisempää ja lapsella on mahdollisuus tulla

paremmin kuulluksi. Lasta kuunnellaan, hänen aloitteistaan kiinnostutaan ja niihin suhtaudutaan vakavasti.

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

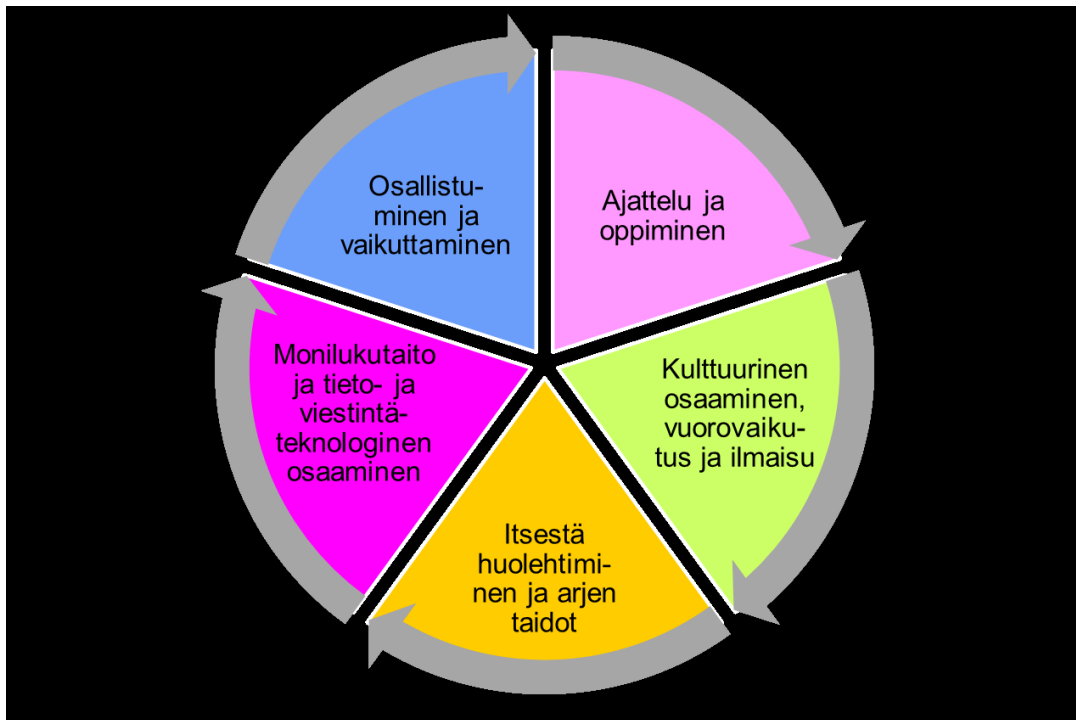
Varhaiskasvatus on opetuksen, kasvatuksen ja hoidon muodostama johdonmukainen kokonaisuus, jossa painottuu pedagogiikka. Henkilöstön kouluttautuminen on tärkeää, jotta käytettävissä on uusin ja ajantasainen tieto. Koko kaupungin varhaiskasvatushenkilökunnalle suunnatut koulutukset takaavat pedagogisen asiantuntemuksen sekä sen, että moniammatillisella henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää.

Varhaiskasvatus on pedagogisesti suunniteltua, tavoitteellista ja ammatillisesti johdettua. Suunnittelun pohjana ovat lasten yksilölliset varhaiskasvatussuunnitelmat, joiden pohjalta laaditaan ryhmävasut ja toimintasuunnitelma yksiköihin. Kasvattaja on aktiivisesti läsnä arjessa, kuuntelee ja keskustelee, haastattelee lapsia ja ottaa toiveita huomioon suunnittelussa ja toiminnassa. Suunnittelu lähtee lapsen maailmasta ja kiinnostuksen kohteista. Toimintaa havainnoidaan, arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Ympäröivän maailman muuttuessa myös laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonrajat ylittävää osaamista.

Varhaiskasvatuksen perusteissa kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta (Kuvio 1).

Kuvio 1 Laaja-alaisen osaamisen alueet

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lapsen laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa.

2.7.1 Ajattelu ja oppiminen

Ajattelu ja oppiminen kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

- lorut, musisointi, draamatoiminta
- monipuolinen liikkuminen päivittäin
- ongelmanratkaisu
- kannustus vaativien asioiden kokeiluun
- kannustus itsensä haastamiseen
- kannustetaan jatkamaan epäonnistumisesta eteenpäin
- iloitaan onnistumisista yhdessä lapsen kanssa
- rohkaistaan lapsia kysymään ja kyseenalaistamaan asioita
- toiminnan dokumentointi, siitä keskustelu ja yhteinen pohdinta

2.7.2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvyille ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

- rohkaistaan lasta tutustumaan toisiin ihmisiin
- järjestetään juhlia ja yhteisiä leikkejä
- harjoitellaan yhteistyötä
- ohjataan lasta ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin
- tutustutaan omaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriin
- ohjataan lasta arvostamaan omaa ja toisten perheitä, niiden tapoja ja perinteitä
- rohkaistaan lasta moninaiseen itsensä ilmaisuun
- tuetaan kielitietoisuutta

2.7.3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestäväan elämäntapaan sitoutumisesta. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä tukea lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

- ohjataan lasta huolehtimaan itsestä ja toisista
- itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan
- keskustellaan lasten ja huoltajien kanssa arkirytmien, ruokailun ja levon merkityksestä
- huomioidaan monipuolinen ja riittävä liikkuminen
- pohditaan yhdessä lasten kanssa heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä
- ohjataan turvalliseen liikkumiseen lähiympäristössä
- rohkaistaan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa
- lapsen tunnetaitoja vahvistetaan opettelemalla tiedostamaan ja nimeämään tunteita

2.7.4 Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito on keskeinen perustaito, jonka kehittyminen luo perustan muulle oppimiselle ja opiskelulle.

- lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä
- harjoitellaan käsitteitä
- Kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä
- hyödynnetään lapsille suunnattuja kulttuuripalveluita
- ympäröidään lapset rikkaalla tekstiympäristöllä
- tutustutaan tieto- ja viestintätekнологiaan monipuolisesti
- hyödynnetään tv-t laitteita, esim. oppimista tukevia pelejä osana varhaiskasvatusta
- opastetaan lapsia tv-t laitteiden käytössä
- hyödynnetään digitaalista dokumentointia osana arkea

2.7.5 Osallistuminen ja vaikuttaminen

Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lapsia kannustetaan auttamaan toisiaan ja pyytämään apua tarvittaessa.

- turvataan lapsen oikeus tulla kuulluksi
- kohdataan lapsi arvostavasti
- tuetaan lapsen taitoja ja halua osallistua yhteiseen toimintaan
- vastataan lasten aloitteisiin ja sallitaan lasten vaikuttaa

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuurilla tarkoitetaan historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunutta tapaa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin. Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu mm.

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun ja sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen.

Sastamalassa varhaiskasvatustyön toimintakulttuuria tukevat säännölliset ja yhteisesti sovitut suunnittelu- ja tiedotuskäytännöt. Kaikissa yksiköissä pidetään suunnittelupäivä toimintasuunnitelman laatimiseen, yksiköiden viikkopalaverit tiedottamiseen ja tiimien pedagogiset viikkopalaverit ryhmän toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Hyvillä palaverikäytännöillä varmistetaan tiedonkulku, laadukas pedagoginen toiminta ja nopea tilanteisiin reagointi.

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria tulee jatkuvasti arvioida ja kehittää. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestäessä, kehittäessä ja arvioitaessa on erityisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toiminnan kehittämisessä. Toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteena *Sastamalassa* on lasten ja huoltajien osallisuuden lisääminen sekä henkilöstön osaamisen ja ammatillisuuden vahvistaminen. Henkilöstön osaamistarpeet huomioidaan vuosittaista koulutussuunnitelmaa laadittaessa. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintakulttuuri -käsitteen avaamista, henkilöstön itsearviointia, keskustelua toimintatavoista ja asenteista sekä sovittuihin käytänteisiin sitoutumista.

Toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilökunta oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Koulutusmyönteisyys, avoimuus uusille ideoille, rohkeus kokeilla sekä oman työn säännöllinen arviointi ja tätä kautta toiminnan kehittäminen ovat oleellinen osa oppivaa yhteisöä.

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksessa toiminnan perustana on positiivinen ja kannustava ajattelu, joka luo puitteet myönteiselle vuorovaikutukselle. Varhaiskasvatuksen toiminta on näkyvää ja avointa. Varhaiskasvatuksen työntekijät kannustavat, rohkaisevat ja kuuntelevat toisiaan. Kaikki osallistuvat yhteiseen keskusteluun. Oman ammattitaidon kehittäminen nähdään tärkeänä osana työtä ja koulutuksiin suhtaudutaan myönteisesti. Henkilöstöä kannustetaan työnsuorituksiin sekä omien ja yhteisten toimintatapojen tarkasteluun.

Varhaiskasvatussuunnitelmaa käytetään aktiivisesti toiminnassa ja sitä kehitetään ja päivitetään vuosittain. Pienryhmätoiminta sekä ryhmäraajat ylittävä toiminta ovat keskeisiä kehitettäviä toimintatapoja. Tavoitteena on yhteisvastuu lapsista. Kaupunkimme varhaiskasvatuksessa on sovittu yhteisiä pedagogisesti perusteltuja toimintatapoja liittyen ruokailuun, lepoon, ulkoiluun ja liikkumiseen. Myös näitä toimintatapoja kehitetään ja arvioidaan säännöllisesti. Sekä lasten että aikuisten vahvuuksia hyödynnetään monipuolisesti toiminnassa.

Sastamalan varhaiskasvatusyhteisön toimintaa arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti. Kehittämisessä hyödynnetään ajankohtaista tutkimustietoa. Yksiköiden oma suunnittelu- ja kehittämispäivä pidetään toimintakauden alussa. Toimintaa ja tavoitteita arvioidaan tammikuussa ja toimintakauden lopussa. Henkilöstön jäsenet, lapsi ja huoltajat osallistuvat toiminnan kehittämiseen. Arvioinnista saadut palautteet toimivat kehittämisen välineenä.

Varhaiskasvatuksen johtaminen on organisoitua ja vastuut on jaettu selkeästi. Yksiköiden johtajat vastaavat pedagogiikan johtamisesta omissa yksiköissään. Johtajat huolehtivat siitä, että yhteisesti sovittuihin toimintatapoihin sitoudutaan ja että niitä kehitetään ja arvioidaan säännöllisesti. Myös johtajuutta kehitetään ennalta sovitusti ja systemaattisesti.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa korostetaan leikin merkitystä lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstö on helposti lähestyttävää ja läsnäolo on aitoa ja välittävää: lapsia kuunnellaan ja otetaan syliin. Myönteisen palautteen merkitys on keskeinen kaikessa toiminnassamme. Henkilöstön välinen lämmin ja avoin vuorovaikutus mahdollistaa tilanteisiin heittäytymisen. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Osallisuutta edistävässä toimintakulttuurissa lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Kaikessa toiminnassa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Osallisuutta edistää lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta.

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksessa tavoitteena on yhdessä tekemisen kulttuuri, jossa yhdessä toimitaan lasten parhaaksi. Keskeistä on kehittää monipuoliset mahdollisuudet henkilöstön, lasten ja huoltajien osallisuudelle. Huoltajia kannustetaan osallistumaan yhteisön toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Osallistavassa toimintakulttuurissa jokainen saa tuoda esiin omia vahvuuksiaan ja oma-aloitteisuuttaan.

Pienissä ryhmissä toimiminen lisää lapsen osallisuutta ja tätä toimintamuotoa käytetään aktiivisesti. Henkilöstö havainnoi lasten mielenkiinnonkohteita, ideoita ja ajatuksia ja käyttää näitä havaintoja toiminnan suunnittelussa. Näin lapsille muodostuu käsitys, että he voivat vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.

Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Osallisuus on keskustelua kaikkien ryhmän jäsenten kesken. Lapsen yksilöllisyys, ikä ja taitotaso huomioidaan osallistamisen suunnittelussa ja toteuttamistavoissa.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Henkilöstöltä edellytetään tietoa sekä suomalaisesta kulttuuriperinnöstä että toisista kulttuureista ja katsomuksista. On tärkeää osata katsoa asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan.

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksessa huomioidaan jokaisen yhteisön jäsenen kieli, kulttuuri, uskonto ja katsomus. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan avoimesti. Henkilöstö vahvistaa lapsen identiteettiä tuomalla esiin näkökulmia sekä suomalaisesta kulttuuriperinnöstä että muista kulttuureista. Henkilöstö on valmis ottamaan selvää muista kulttuureista ja niiden toimintatavoista. Kasvattaja toimii itse lapsille mallina eri kulttuureihin suhtautumisessa.

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksessa tavoitteena on tarjota lapsille monipuolinen kielellinen malli. Vuorovaikutuksessa pyritään siihen, että lapselle syntyy myönteinen käsitys erilaisista kielenkäytön tavoista. Lasten kielellisten lähtökohtien huomioiminen on ensiarvoisen tärkeää. Kasvattajat kiinnittävät huomiota omaan kielenkäyttöönsä ja käyttävät rikasta kieltä. Sadut, tarinat, lorut, runot ja laulut ovat keskeisiä kielen kehittämisen välineitä. Kieli on läsnä kaikkialla ja kielen avulla lapsi liittyy yhteisöön. Toiminnassa huomioidaan myös vaihtoehtoiset ilmaisutavat, esimerkiksi ilmeet, eleet, tukiviittomat ja kuvat.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksessa liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona, sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia. Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään suunnitelmallisesti. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa.

Sastamalan varhaiskasvatus on osa perhepalveluverkostoa, jonka yhtenä tavoitteena on terveet ja liikkuvat lapset ja nuoret. (*Terve ja liikkuva Sastamala malli.*) Liikunta- ja ravitsemuskasvatus ovat erityisinä kehittämisen osa-alueina. Varhaiskasvatuksessa tarjotaan lapsille monipuoliset liikkumisen mahdollisuudet. Henkilöstö suunnittelee ja toteuttaa lasten tarpeisiin, ajatuksiin ja ideoihin perustuvaa liikuntaa päivittäin. Lapsilla on päivittäin mahdollisuus sekä ohjattuun että vapaaseen liikkumiseen sisällä ja ulkona. Lähiympäristön liikkumis- ja ulkoilumahdollisuuksia hyödynnetään säännöllisesti. Varhaiskasvatuksen henkilöstö on saanut Sapere- ravitsemuskoulutusta. Sapere mallia hyödynnetään varhaiskasvatussyksiköissä.

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatukseen on laadittu kestävä kehityksen suunnitelma, jonka perusteella yksiköt ovat laatineet omat suunnitelmansa. Lisäksi kaikkiin yksiköihin on laadittu turvallisuussuunnitelma ja perehdytyskansio. On tärkeää, että jokainen yhteisön jäsen tuntee olonsa turvallisiksi. Yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunne lisäävät turvallisuuden tunnetta. Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä

elämäntavan välttämättömyys. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja harjoitellaan erilaisia luonnossa liikkumisen tapoja. Käytetään kierrätysmateriaaleja ja kiinnitetään hankinnoissa erityistä huomiota kestävyys.

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen ja esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytänteitä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristö käsitteenä sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristössä.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella ryhmän jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Lapsia rohkaistaan kysymään ja lasten kysymyksiin vastataan. Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä.

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksessa hyödynnetään monipuolisesti erilaisia oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöt koostuvat kiinnostavista leikkiympäristöistä, houkuttelevista ja rohkaisevista oppimistilanteista, haasteista ja mahdollisuuksista liikkua, leikkiä, tutkia ja oppia. Keskeisimpiä oppimisympäristöjämme ovat varhaiskasvatusyksikön sisä- ja ulkotilat, metsä, lähiympäristön puistot ja palvelut, sekä kirjasto.

Sisätilojen viihtyisyyteen ja kodikkuuteen panostetaan. Tilat kutsuvat lasta leikkimään ja liikkumaan. Leikki- ja liikuntavälineet ovat lasten saatavilla. Välineitä ja materiaaleja päivitetään säännöllisesti ja hankinnat suunnitellaan pedagogisesti. Hankinnoissa otetaan huomioon lasten toiveet ja mielenkiinnonkohteet sekä huoltajien ajatukset. Varhaiskasvatusympäristö elää, joustaa ja muuttuu lasten tarpeiden ja mielenkiinnon mukaan. Lasten kädenjälki näkyy jokaisessa varhaiskasvatusyksikössä.

Oppimisympäristön muokkaaminen ja kehittäminen ovat olennainen osa varhaiskasvatuksen suunnittelua ja toteutusta. Toiminnan eri muotojen sekä oppimisen alueiden tulee näkyä toimintaympäristöissä. Oppimisympäristön tulee tukea lasten uteliaisuutta, oppimisen halua, ohjata leikkiin ja aktiivisuuteen ja taiteelliseen ilmaisuun. Oppimisympäristön tunneilmasto on lapsen hyvinvoinnin, kehityksen ja oppimisen kannalta tärkeä tekijä. Turvallinen ja salliva oppimisympäristö luo luottavaisen ilmapiirin, jossa ei kiusata. Turvallisessa oppimisympäristössä lapsi uskaltaa yrittää ja kokeilla.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä tuetaan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämistä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjällä.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheitten moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi.

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on aktiivista ja arvostavaa. Huoltajien mielipiteitä kunnioitetaan ja yhteistyötä tehdään aina lapsen parhaaksi. Huoltajille tarjotaan monenlaisia yhteistyön mahdollisuuksia. Huoltajat voivat valita, miten osallistuvat ja hyödyntävät tarjottuja mahdollisuuksia. Yhteistyön henki on positiivinen ja myönteiset yhteistyökokemukset synnyttävät uusia tapoja lisätä osallisuutta. Myös huoltajien keskinäisen yhteistyön toteutumista tuetaan erilaisten tapahtumien ym. avulla. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö toteutuu:

- aloituskeskustelu
- päivittäiset keskustelut vanhempien kanssa
- lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyvät keskustelut
- lapsen tuen tarpeeseen liittyvät keskustelut (tuen kolmiportaisuus)
- sovitut keskustelut ja lapset puheeksi –menetelmän käyttö tarvittaessa

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen toimintayksikössä lapsen tarpeita vastaavasti. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet. Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä.

Sastamalan kaupungissa toimii perhepalveluverkosto. Perhepalveluverkostolla tarkoitetaan kaikkia lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskenteleviä tahoja ja heidän työntekijöitään. Sastamalan perhepalveluverkosto on Sastamalan kaupungin alueella toimivien erillisten ja itsenäisten organisaatioiden muodostama yhteinen rakenne. Koko perhepalveluverkoston yhteinen päämäärä on asukkaiden elämänhallinnan vahvistaminen, joka on kaiken perhepalveluverkoston toiminnan perustana ja vaikutuksena kaikille niille muille toiminnoille, joita lasten, nuorten ja perheiden palveluissa saadaan aikaan. Tavoitteena on, että perheille annetaan tukea riittävän varhaisessa vaiheessa ja riittävän tehokkaasti; verkoston toiminta on oikea-aikaista ja oikein mitoitettua. Moniammatillinen verkosto tekee työtä ja etsii ratkaisuja yhdessä.

Kuvio 2 Sastamalan perhepalveluverkosto

Moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on aina lapsen etu. Eri alojen ammattilaiset tuovat keskusteluun oman näkemyksensä ja niiden avulla luodaan lapsen kasvua ja kehitystä tukevia tavoitteita. Moniammatillisen yhteistyön toteutumista arvioidaan säännöllisesti ja systemaattisesti. Palautetta kerätään monipuolisesti eri yhteistyötahoilta.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 3).

Kuvio 3. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

- Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa.
- Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan.
- Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana.
- Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi auttaa lasten oppimisen, kasvun sekä kehityksen seurannassa. Dokumentointia tarvitaan myös oman työn suunnittelussa, arvioinnissa sekä toiminnasta tiedottamiseen vanhemmille. Dokumentointi on jatkuva prosessi ja sen avulla seurataan myös varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista.

Havainnointi ja siihen liittyvä dokumentointi tuovat lasten elämää ja toimintaa näkyväksi varhaiskasvatuksessa. Dokumentointi tuottaa tietoa lasten kehityksestä ja kiinnostuksen kohteista. Dokumentointiin käytetään esimerkiksi valokuvia, digikehyksiä, videoita ja lasten omia töitä. Lapsen yksilöllinen ja ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma ovat osa dokumentointia. *Sastamalassa ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma* eli ryhmävasu määrittelee ryhmän pedagogisen toiminnan ja toteuttamisen periaatteet sekä seurannan ja arvioinnin käytänteet. Ryhmävasu on ”ryhmän käyttöohje”. Sen pohjana ovat paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Ryhmävasu on muuntuva asiakirja, jonka toteutumista ja sisältöä arvioidaan ja muokataan, kun lapsiryhmän tarpeet muuttuvat.

Aikuinen havainnoi, tekee muistiinpanoja ja keskustelee kasvattajatiimin kanssa lapsen kehityksestä. Keskustelut vanhempien kanssa, lapsesta tehdyt havainnot ja erilaiset dokumentit ovat myös pohjana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalle. Dokumentointi on myös tärkeä osa lapsen tuen tarpeen arviointia ja suunnittelua. Dokumentoinnista saatua tietoa käytetään suunnittelun pohjana tiimipalaverissa, pedagogisissa työryhmissä, monialaisissa kokoontumisissa sekä alueellisissa pedagogisissa tapaamisissa.

4.3 Monipuoliset työtavat

Toiminnan suunnittelussa huomioidaan eri oppimisen alueiden tavoitteet sekä lapselle ominaiset tavat toimia ja oppia; leikki, liikunta, tutkiminen sekä ilmaisu eri muodoissaan. Monipuolisilla työtavoilla mahdollistetaan erilaiset tavat oppia näkemällä, kuulemalla ja tekemällä. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat punaisena lankana päivittäistä toimintaa.

Lapselle luodaan tilanteita liikkua monipuolisesti niin sisä- kuin ulkotiloissakin. Mahdollistetaan lasten omaehtoinen liikkuminen ja iloitaan onnistumisista. Musiikki, kädentaidot, draama, tanssi, ym.

antavat mahdollisuuden luovuuteen ja oppimisen iloon. Henkilökunnan tehtävänä on luoda tutkimiseen ja kokeiluun kannustava ja innostava ilmapiiri. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä.

Kasvatus, opetus ja hoito muodostavat varhaiskasvatuksen kokonaisuuden. Suunnittelussa ja toiminnassa huomioidaan myös perushoidon tilanteiden tärkeys lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin edistäjänä. Toimintaa toteutetaan pääsääntöisesti erilaisissa pienryhmissä sekä koko ryhmän yhteisinä tuokioina. Lapset voidaan jakaa ryhmiin mm. taitojen perusteella, jonkin asian oppimisen tarpeen tai kiinnostuksen mukaan. Lapsilla on mahdollisuus valita monipuolisia työtapoja omien edellytystensä mukaisesti.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksessa leikki on keskeinen työtapana. Leikin kautta lapsen kehitys, oppiminen ja hyvinvointi edistyvät kokonaisvaltaisesti. Leikki itsessään on arvokasta. Toimintakulttuuri mahdollistaa pitkäkestoisen leikin ja leikkirauhaa kunnioitetaan. Oppimisympäristön muokkaamisen ja kehittämisen kautta tuetaan monipuolista leikkiä.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Tärkeä tehtävä on tukea lapsia uusien leikkien ja leikkikavereiden löytämiseen.

Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä. Henkilöstöllä on ymmärrys leikin merkityksestä sekä kiinnostus ja kunnioitus leikkiin. Henkilöstöllä on myönteinen asenne ja sitoutuminen leikkiin. Henkilöstön tehtävä on herkästi havaita lasten leikkialoitteita ja rikastaa niitä. Aikuinen vie leikkiä eteenpäin.

Leikin avulla lapset harjoittelevat monenlaisia taitoja. Leikki integroituu kaikkiin hoito-, kasvatus- ja opetustilanteisiin. Leikkiä havainnoidaan suunnitelmallisesti ja säännöllisesti. Havaintoja ja niistä tehtyjä tulkintoja käytetään apuna toiminnan suunnittelussa sekä lapsen kehityksen seurannassa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä.

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja eheytetyn pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti.

Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Eheytetty pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7.4). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen

ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä, joiden kehittyminen ja käyttäminen voi olla tilanteittain eriytynyttä. Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 4. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa ja sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten musiikillisen, kuvallisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen

kestoja, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja keho-soittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota niiden herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta harjoitellaan käsityöllisen toiminnan kuten muovailun, rakentelun, ompelun ja nikkaroinnin avulla. Käsityöllisen toiminnan ja ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia pehmeitä ja kovia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten käsityöllisessä toiminnassa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työskentellessä yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista.

Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystäväyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan muiden katsomusten rinnalla. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luonteivia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä. Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota esimerkiksi

lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta ja teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelun** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan. Havaintoja ilmaistaan ja tarkastellaan esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestäväää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan tietoteknologisiin laitteisiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle

yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattuja liikuntatuokioita. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesääätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenajalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä

opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten varhaiskasvatuksessa noudatetaan samoja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisia kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä rikastuttavana. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Varhaiskasvatus tukee kaksi ja monikielisten lasten kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus toteutetaan *Sastamalassa* tavallisissa lapsiryhmissä. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä. Opetuksen kielelliset tavoitteet ja pedagogiset ratkaisut otetaan huomioon laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tai henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä.

5. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsenä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen siirtyessä esiopetukseen ja kouluun.

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatusta toteutetaan **inkluusion periaatteiden** mukaisesti. Inklusiiossa varhaiskasvatus on kaikille yhteistä ja kunkin lapsen tarvitsemat tukitoimet tai yksilöllinen pedagoginen ohjaus tuodaan hänen lähiympäristöönsä hänen omaan ryhmäänsä (Viitala, R. 2018. *Inklusio ja inklusiivinen varhaiskasvatus. Teoksessa P., Pihlaja & R., Viitala (toim.) Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus, 55*) Inklusioon kuuluu olennaisesti sosiaalinen osallisuus, jossa jokaiselle lapselle mahdollistetaan ryhmän täysivaltaisena jäsenenä oleminen ja aktiivinen toimiminen vertaisryhmässään. Myös lapsen oma kokemus ryhmään kuulumisesta on sosiaalisen osallisuuden edellytys. Se, miten lapsi on mukana ryhmänsä lasten keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa, näkyy siinä, arvostetaanko häntä ja pääseekö hän mukaan leikkiin ja muihin yhteisiin puuhiin vai jääkö hän niiden ulkopuolelle (Viitala 2018, 64).

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatusta ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä. Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa ja arvioinnissa yhteistyö lapsen, huoltajien, varhaiskasvatuksen opettajan (vo), varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo) sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on tärkeää. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnsä ja vastuidensa mukaan. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Säännöllinen toiminnan tarkastelu, lapsihavainnointi ja johtopäätöksien mukaan toimiminen luo lapsen kehitystä tukevan arjen.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Kehityksen ja oppimisen tuki rakentuu lasten yksilöllisistä tarpeista ja yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Tuen tarpeisiin vastaaminen edellyttää suunnitelmallista tavoitteisiin sitoutumista siten, että kaikki toiminta on pedagogisesti perusteltua. Varhaiskasvatuksen opettaja on päävastuussa ryhmän pedagogiikasta. Koko ryhmän henkilöstön tulee olla tietoinen ryhmän pedagogiikan tavoitteista ja sitoutua niihin oman toimenkuvansa mukaisesti.

Sastamalassa lasten, heidän perheidensä ja kasvatushenkilöstön tukena työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettajia (veoja), jotka kiertävät varhaiskasvatus- ja esiopetusyksiköissä. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien osaamista hyödynnetään tuen tarpeessa olevien lasten erityisopetus- ja kasvatustehtävissä sekä henkilöstön konsultoinnissa ja ohjauksessa. Heidän tehtävänä on vahvistaa varhaiskasvatushenkilöstön osaamista sekä ohjata käyttämään erilaisia toimintatapoja ja menetelmiä. Veojen työtehtäviin kuuluu lasten tuen tarpeesta riippuen samanaikaisopetusta, pienryhmä- ja yksilötyöskentelyä. Veojen käyttämä aika ryhmissä määrittyy ryhmien ja lasten tarpeiden mukaan.

Inklusion toteuttaminen edellyttää tarvittavia resursseja varhaiskasvatukseen. Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksessa inklusion toteutumista edistetään veojen ajankäytön määrittelyn lisäksi myös ryhmäavustajien avulla. Ryhmäavustajan tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Avustajan tarve määritellään kulloisenkin lapsiryhmän tarpeiden mukaan toimintakausittain. Avustajan tehtävät kirjataan avustajan toimenkuvalomakkeeseen, jonka laatimisesta vastaa yksikön esimies

5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti, kun lapsella on tuen tarvetta. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana on lapsen, hänen huoltajiensa ja varhaiskasvatushenkilöstön havaintojen yhteinen tarkastelu. Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja

arvioinnissa yhteistyö lapsen, huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on tärkeää.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta, kuten lastenneuvolasta, perheneuvolasta ja vammaispalveluista. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii yhteyshenkilönä monialaisessa yhteistyössä, jota ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat (esim. terveydenhoitajat, terapeutit, sosiaalityöntekijät) osallistuu tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä heidän tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi edellyttää sitä.

Sastamalassa lapsia ja perheitä koskevat palvelut ovat osa perhepalveluverkostoa. Tällä tarkoitetaan kaikkia lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskenteleviä tahoja ja heidän työntekijöitään. (kts. kuva s.24) Varhaiskasvatuksen erityisopettajat tekevät yhteistyötä kaupungin puheterapeuttien, toimintaterapeuttien sekä perheneuvolan psykologien kanssa säännöllisesti. Neuvolayhteistyöstä on Sastamalassa kirjattu toimintaohje (”Varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyö”-ohjeistus). Sastamalan päiväkodeissa kokoontuu Lapsihuoltoryhmä (LHR) vähintään kaksi kertaa toimintakauden aikana. Sen koollekutsumisesta vastaa varhaiskasvatusyksikön esimies. Ryhmään osallistuu varhaiskasvatuksen henkilöstöä (varhaiskasvatusyksikön esimies, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja/ lastenhoitaja) sekä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä (esim. terveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä tai muu asiantuntija). Myös huoltajat voivat halutessaan osallistua lapsensa asioiden käsittelyyn. Työryhmän tavoitteena on osaltaan tukea laadukkaasti varhaiskasvatuksen toteutumista monialaisessa yhteistyössä. Lapsen terveyteen sekä kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvää yhteistyötä tehdään myös erikoissairaanhoidon kanssa.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuen tarve voi liittyä yhteen tai useampaan kehityksen osa-alueeseen. Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Lapsiryhmän kokoa arvioitaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu ja tuen tarve sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Päiväkodeissa ja ryhmäperhepäiväkodeissa lasten tuen tarpeet kartoitetaan toimintakauden alussa tiimeittäin veon ja yksikön esimiehen kanssa, joka vastaa koolle kutsumisesta ja kirjaamisesta. Asiat kirjataan, sovitaan käytännöistä ja jatkotoimenpiteistä. Samalla kokoonpanolla päivitetään nämä asiat kevään toimintakauden alussa. Säännöllinen toiminnan tarkastelu tukee laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista. Perhepäivähoidossa olevien lasten tuen tarpeet kartoitetaan tarvittaessa, ja siitä vastaa kunkin perhepäivähoitajan esimies.

Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksessa on käytössä tuen kolmiportaisuuden periaate (yleinen, tehostettu ja erityinen tuki). Tuki toteutuu erilaisin menetelmin, ryhmittelyin ja joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Yhteistyö lapsen ja huoltajien, henkilöstön, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä mahdollisten yhteistyötahojen kesken tiivistyy, kun tuen vahvuus lisääntyy. Työkalupakki-lomaketta käytetään aina varhaiskasvatuksessa arjen toiminnan tarkasteluun ja tuen suunnitteluun. Työkalupakki laaditaan varhaiskasvatuksen pedagogisen arvion liitteeksi, mutta sitä voidaan käyttää apuna pedagogisen toiminnan tarkastelussa kaikilla tuen portailla. Sastamalan kaupungin varhaiskasvatuksen tavoitteena on yleisen tuen vahvistaminen kokonaisuudessaan.

Yleinen tuki

Yleiseen tukeen kuuluvat kaikki varhaiskasvatuksessa olevat lapset, jotka eivät saa tehostettua tai erityistä kehityksen ja oppimisen tukea. Yleistä tukea toteutetaan vahvistamalla peruspedagogiikkaa lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Tuen tarve on vähäistä, lyhytaikaista ja tilapäistä. Silloin voi riittää yksittäinen tuen muoto tai järjestelyt, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman nopeasti ja varhaisessa vaiheessa. Laadukkaalla pedagogisella toiminnalla ennaltaehkäistään tehostetumman tuen tarvetta. Tukitoimina painottuvat mm. sensitiivinen ja kannustava ohjaus, pedagogisesti tarkoituksenmukainen pienryhmätoiminta, ennakointi, toiminnan strukturointi, sekä puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointikeinot. Myös muut pedagogiset tukitoimet ovat mahdollisia yleisen tuen aikana, ja niitä käytetään sekä yksittäin että yhdessä toisiaan täydentäen. Yleinen tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kohtiin 4.2. ja 4.3.

Tehostettu tuki

Osa lapsista tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä. Tällöin puhutaan tehostetusta tuesta. Tehostettu tuki on vahvempaa, yksilöllisempää ja

pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tuen tulee olla myös säännöllistä, päivittäistä ja systemaattista. Ennen tehostettuun tukeen siirtymistä erilaisia yleisen tuen toimintatapoja ja menetelmiä tulee olla kokeiltuna säännöllisesti ja kirjattuna lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Jos nämä tukimuodot eivät riitä, laaditaan lapselle varhaiskasvatuksen pedagoginen arvio, joka käsitellään varhaiskasvatuksen pedagogisessa tiimissä. (Kts. ohjeistus vasun laadintaan.) Mikäli tehostetun tuen tarve on ilmeinen, siihen voidaan siirtyä suoraan varhaiskasvatuksen pedagogisen arvion perusteella. Tehostetun tuen aikana painottuvat samat pedagogiset tukitoimet kuin yleisen tuen aikana ja se voi täydentyä erityispedagogisilla menetelmillä. Tehostetussa tuessa huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö sekä monialainen yhteistyö tiivistyvät. Tehostettu tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kohtiin 4.2. ja 4.4.

Erityinen tuki

Kun tehostettu tuki ei riitä, aloitetaan toimenpiteet erityisen tuen järjestämiseksi. Erityiseen tukeen siirrytään varhaiskasvatuksen pedagogisen arvion perusteella. Lisäksi tukeen siirtyminen edellyttää asiantuntijalausuntoa, jossa erityistä tukea suositellaan. Pääsääntöisesti erityisessä tuessa olevat lapset ovat vaikeasti monivammaisia tai kehitysvammaisia lapsia. Erityinen tuki sisältää yleisen ja tehostetun tuen aikana käytössä olleet tukimuodot, lisäksi hyödynnetään erityispedagogista osaamista. Erityinen tuki on kokoaikaista, jatkuvaa, suunnitelmallista, intensiivistä ja vahvaa yksilöllistä lapsen tukemista, jolloin yhteistyö huoltajien ja muiden tahojen kanssa on tiivistä. Erityinen tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kohtiin 4.2. ja 4.4.

Pidennetty oppivelvollisuus

Vaikeasti vammaiset ja sairaat lapset voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehdoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2016).

5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa lapsen omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan. Suunnitelmaan kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen

liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstö huolehtii, että huoltajan ja lapsen osallisuus suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa toteutuu. Suunnitelma laaditaan toimintakauden alussa, ja tavoitteiden toteutumista arvioidaan vähintään kerran toimintakauden aikana.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu

Sastamalan kaupungin järjestämässä varhaiskasvatuksessa ei toteuteta vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta. Mahdollisten muiden toimijoiden, jotka järjestävät vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta, tulee toimittaa oma varhaiskasvatussuunnitelmansa ja/tai tarkennukset paikalliseen suunnitelmaan sivistyslautakunnan hyväksyttäväksi ennen toiminnan aloittamista.

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla oma-aloitteista, suunnitelmallista ja säännöllistä. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on hankkia tietoa lasten oppimisen ja kehittymisen edellytysten parantamiseksi sekä henkilöstön työn kehittämiseksi. Varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa seurataan ja arvioidaan säännöllisesti. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta.

Paikallisesti sovitut arviointikäytännöt

Kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, kartoitetaan aloituskeskustelussa huoltajien ja lapsen odotuksia toiminnasta. Varhaiskasvatussuunnitelman luvun 1.3 ja 5.4 (suunnitelma tuen aikana) mukaisesti lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma, jonka toteutumista arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti ja yhdessä huoltajien kanssa vähintään kerran vuodessa. Lapset osallistuvat oman toimintansa ja varhaiskasvatussuunnitelmansa arviointiin taitojensa mukaan. Lasten itsearviointi on osa toimintaa. Huoltajat ja lapset osallistuvat osaltaan toiminnan arviointiin ja kehittämiseen esimerkiksi päivittäisen palautteenannon kautta.

Ryhmän toimintaa linjaava ryhmävasu laaditaan lasten varhaiskasvatussuunnitelmien pohjalta syystoimintakauden aikana ja sitä päivitetään tarvittaessa. Tiimipalavereissa henkilöstö arvioi, kehittää ja päivittää säännöllisesti omaa toimintaansa. Arviointi on jatkuva prosessi, joka liittyy päivittäiseen kohtaamiseen lasten sekä huoltajien kanssa.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt.

Varhaiskasvatusyksiköissä tehdään vuosittain paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja ryhmävasuihin perustuva toimintasuunnitelma, jota arvioidaan tarvittaessa ja vähintään tammikuussa ja toimintakauden lopussa, ennen seuraavaa toimikautta. Yksiköiden oma suunnittelu- ja kehittämispäivä pidetään toimintakauden alussa. Varhaiskasvatusyksikön toimintaa arvioidaan, kehitetään ja päivitetään myös säännöllisesti päiväkotien pedagogisissa tiimeissä ja ryhmäpäiväkotien ja perhepäivähoitajien tapaamisissa. Myös luvussa 3 on käsitelty arviointiin liittyviä asioita.

Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa ja sen toteutumista arvioidaan, kehitetään ja päivitetään varhaiskasvatuksen esimiesryhmässä eli joryssa. Yhteiset linjaukset tehdään toimintamuodoittain ja tarkennetaan yksiköittäin. Varhaiskasvatuksen esimiesten säännöllisissä tapaamisissa arvioidaan ja kehitetään pedagogista toimintaa.

Järjestäjätasolla varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan arviointi pohjautuu vuosittaisen asiakaskyselyn tuloksiin, jotka käsitellään yksiköissä. Asiakaskyselyn koonti käsitellään varhaiskasvatuksen joryssa. Tulokset ovat julkisia. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi ovat keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Sastamalan varhaiskasvatuksen laatukäsikirja valmistui 2014. Laatukäsikirja on toiminnan arviointia ohjaava työkalu. Varhaiskasvatuksessa laatua arvioidaan laajemmin keskimäärin joka toinen vuosi pidettävässä auditointipäivässä.